

ROMEO

WILLIAM
SHAKESPEARE

KOMEDIE
OMYLŮ

THE
COMEDY
OF ERRORS

NAKLADATELSTVÍ ROMEO

Tato kniha vychází za finanční podpory Ministerstva kultury České republiky.

Komedie *omylů* je jedna z prvních Shakespearových her. Jako jediná má slovo „komedie“ ve svém názvu a z dramatikových her je nejkratší. Její přesná datace není známá, ale vznikla pravděpodobně mezi lety 1590 až 1593. Poprvé se zřejmě hrála 28. prosince 1594 na londýnské právnícké koleji Gray's Inn, a je dokonce možné, že byla napsána na objednávku pro toto učené publikum. Tiskem vyšla až v souboru třiceti šesti Shakespearových dramát, v tzv. foliovém vydání z roku 1623.

Přímým pramenem byla autorovi fraška *Menaechmové* římského dramatika Tita Maccia Plauta (asi 254 př. n. l. – 184 př. n. l.). Z té převzal Shakespeare příběh dvou bratrů, dvojčat, kteří shodou neblahých okolností jsou od sebe jako nemluvnata odděleni. Hra začíná ve chvíli, kdy se jeden z nich objeví ve městě, kde ten druhý už řadu let žije jako ctěný občan. Omyly a zmatky, které vzejdou z jejich vzájemné podobnosti, rozvrátí rodinné vztahy i klid a mír v dosud pokojném městě. Podle Plautovy hry *Amfitryon* přidal Shakespeare k postavám dvou nerozeznatelných pánů postavy dvou identických sluhů. Oproti pramenům navíc k manželce připsal její sestru. Symetrickým rozšířením postav si tak vytvořil půdu pro násobení ztřeštěných situací i pro obohacení hry o témata lásky a žárlivosti. Připsáním postavy zlatníka doplnil hru o aktuální téma obchodu a peněžních vztahů. Jeho dalším přínosem oproti zdrojové látce bylo to, že rozvernou frašku zasadil do rámce pateticky romantického příběhu Egeona a Emilie. Inspirací mu byl nejspíš příběh o Apollonovi Tyrském obsažený ve sbírce *Milencova zpověď* (*Confessio Amantis*, 1390) básníka Johna Gowera (asi 1330–1408). Nepominutelným zdrojem odkazů, citací, ale rovněž oporou pro stěžejní téma hry byl Shakespeareovi *Nový zákon*. Zřejmě v něm našel důvod, proč přenesl dějiště hry z Plautova Epidamna do Efezu, o kterém se v *Listě Efezským* mluví jako o městě hříchu a zatemnělosti myslí.

Jak je vidět, Shakespeare už na počátku své tvorby přetvářel zdrojové texty výrazně a osobitě. Je ale možné, aby z takto nesourodé směsice pramenů vznikla hra, která má hlavu a patu? Řada kritiků devatenáctého a první poloviny dvacátého století si to nemyslí. Zazlívají autorovi, že spojil nespojitelné a až příliš překročil meze věrohodnosti. Divák se skutečně musí vyrovnat nejen se zdvojením hlavních postav, ale neměl by se divit ani tomu, že dvojčata jsou stejně oblečená a mají stejná jména. Zdravý úsudek,

s jehož pomocí by se leckteré omyly ve hře snadno vyřešily, zde ustupuje komické víře v nadpřirozené síly. Podobně přitažen za vlasy je i příběh tragického rozchodu a sladkobolného znovunalezení obou rodičů. A přece patří **Komedie omylů** k jedné z nevtipnějších a divácky nejuspěšnějších autorových her. Zejména v poslední době, kdy požadavek čistoty žánru už není tak silný jako dříve, sklízí tato komedie ocenění i u kritiků. Řadí se tak k těm Shakespearovým hrám, které takřikajíc předběhly svou dobu, protože obsahují zárodky divadelních postupů (zcizující momenty, absurdní komiku, postmoderní poetiku), k nimž divadlo dospělo mnohem později.

Shakespearovi se podařilo dát mnohdy klišovitým a stereotypním postavám dramatických předloh životnost a sjednotit nesourodé prvky nosnými tématy. Zatímco u Plauta jsou postavy obou pánů nástroji komické zápletky a jsou charakterizovány především situacemi, ve kterých se ocitnou, Shakespeare jim vtiskl osobitost a duši. Ze dvou pánů věnuje Plautus pozornost spíše starousedlíkovi a škodolibě vrší příkoří, kterým postava musí čelit. Shakespeare nahlíží pod sebevědomou slupku tohoto váženého občana a odkrývá jeho horší stránky. Na rozdíl od Plauta se více zaměřil na nově příchozího Antifola Syrakuského. Není obtížné si představit, že při popisu mladého muže, jenž se ocitá ve velkém rušném městě, které ho naplňuje úžasem a připravuje mu neustálá překvapení, čerpal dramatik ze své vlastní nedávné zkušenosti, kdy sám opustil rodinu ve Stratfordu a přišel za divadlem do Londýna. Snad odtud také pramení hlavní téma celé hry, jímž je otázka hledání sama sebe. Záměna identity může sice vést ke komickým, absurdním situacím, stát se zdrojem až třeskutého humoru, přivádět postavy na pokraj šílenství, ale dramatik neopomíná ani chvíle smutků a nejistot, kdy hrdina jako „kapka v moři“ ztrácí sebe sám, nebo naopak momenty extatického vytržení, kdy s novou láskou sám sebe nachází.

Láska, manželství a žárlivost jsou další témata, která výrazně přerůstají výchozí text. U Plauta vystupují dva ženské stereotypy: manželka jako žárlivá semetrika a ziskuchtivá kurtizána. Shakespeare paletu ženských postav rozšířil o sestru Lucianu a abatysi. Pomohl tak nejen zvýraznit zápletku komediálního žánru, ale připravil si půdu i pro závěrečný happy end. Spojení tématu lásky a žárlivosti s tématem ztráty identity patří navíc k myšlenkově nejobsažnějším a básnický nejpůsobivějším pasážím hry.

Výraznými představiteli žánru frašky jsou v této hře postavy obou sluhů, dvojčat, nesoucích shodné jméno Dromio. Ať už se v té popletené komedii dostanou pod ruku toho či onoho pána, jejich úděl je pokaždé stejný: slíznou pár facek a kopanců. Nezbyvá jim než se bránit humorem,

který se v jejich podání dostává místy až do značně drsných a někdy i vzdorovitých poloh. Protože autorovy sympatie bývají často na straně těch slabších, vtípem a rozumem sluhové své pány mnohdy předčí.

Velkou roli ve hře přisoudil Shakespeare sugestivnímu prostředí životem kypícího města s jeho svéráznými komickými postavami. Od nich se jako všemocný vládce nad životem a smrtí občanů odlišuje postava vévody. V dramatickém závěru, kdy zmatky vrcholí a původně rodinný příběh přerůstá ve veřejný rozvrat, má právě on přinést řešení – a selhává. Naštěstí se ale v tu chvíli ocitnou obě dvojice dvojčat tváří v tvář, a záhada je vyřešena. Hrozba smrti je zažehnána, páry se šťastně najdou a vše skončí dobře, jak se na komedii sluší.

Při adaptaci klasického antického textu volil dramatik klasickou metodu zachování tří dramatických jednot: místa, času a děje. Lze si představit, že celý děj hry probíhá v reálném čase na náměstí se třemi domy. I přes žánrovou rozpolcenost tak hra dostává pevný tvar. Stejně tvůrčí metody Shakespeare použil až ve své poslední samostatné hře, v komedii **Bouře**, napsané o mnoho let později. Je zajímavé, že obě hry spojuje nejen stejná tvůrčí metoda, ale rovněž až pohádkově šťastný konec, odkazy na magické síly a především pocity smíření a odpuštění, které jsou charakteristické pro celou závěrečnou etapu Shakespearovy tvorby.

Komedie omylů je pozoruhodná raná Shakespearova hra, která balancuje na hraně mezi odvázanou fraškou a sentimentální pohádkou a jen díky autorovu básnickému a dramatickému nadání nesklouzne ani na jednu stranu. Citlivé dojme, hloubavé donutí k zamyšlení, ale každého pobaví.

JIŘÍ JOSEK

THE COMEDY
OF ERRORS

KOMEDIE
OMYLŮ

DRAMATIS PERSONAE

SOLINUS, Duke of Ephesus
EGEON, a merchant of Syracuse
ANTIPHOLUS OF EPHEBUS } twin brothers, and sons
ANTIPHOLUS OF SYRACUSE } to Egeon and Emilia
DROMIO OF EPHEBUS } twin brothers, and servants
DROMIO OF SYRACUSE } to the two Antipholuses
BALHAZAR, a merchant
ANGELO, a goldsmith
FIRST MERCHANT, friend to Antipholus of Syracuse
SECOND MERCHANT, to whom Angelo is a debtor
PINCH, a Schoolmaster and a Conjurer
EMILIA, Wife to Egeon, an Abbess at Ephesus
ADRIANA, Wife to Antipholus of Ephesus
LUCIANA, her sister
LUCE, her servant
A COURTESAN
OFFICER
JAILER
HEADSMAN
Officers, attendants.

Scene: Ephesus

O S O B Y

SOLINUS, vévoda efezský
EGEON, kupec ze Syrakus
ANTIFOLUS EFEZSKÝ } dvojčata, synové Egeona a Emilie
ANTIFOLUS SYRAKUSKÝ }
DROMIO EFEZSKÝ } dvojčata, sluhové obou Antifolů
DROMIO SYRAKUSKÝ }
BALTAZAR, kupec
ANGELO, zlatník
PRVNÍ KUPEC, přítel Antifola Syrakuského
DRUHÝ KUPEC, Angelův věřitel
RAS, učitel a zaklínač
EMILIE, Egeonova manželka, abatyše v Efezu
ADRIANA, manželka Antifola Efezského
LUCIANA, její sestra
LUCIE, její služka
KURTIZÁNA
STRÁŽNÍK
ŽALÁŘNÍK
KAT
Strážníci, sloužící.

Místo děje: Efez

ACT I.

SCENE 1.

THE MART OF EPHEBUS.

Enter the Duke of Ephesus, Egeon, a merchant of Syracuse; Jailor, and other attendants.

- EGEON Proceed, Solinus, to procure my fall
And by the doom of death end woes and all.
- DUKE Merchant of Syracuse, plead no more.
I am not partial to infringe our laws.
The enmity and discord which of late 5
Sprung from the rancorous outrage of your duke
To merchants, our well-dealing countrymen,
Who, wanting guilders to redeem their lives,
Have sealed his rigorous statutes with their bloods,
Excludes all pity from our threat'ning looks. 10
For since the mortal and intestine jars
'Twixt thy seditious countrymen and us,
It hath in solemn synods been decreed,
Both by the Syracusians and ourselves, 15
To admit no traffic to our adverse towns;
Nay, more,
If any born at Ephesus be seen
At any Syracusian marts and fairs;
Again, if any Syracusian born 20
Come to the bay of Ephesus, he dies,
His goods confiscate to the duke's dispose;
Unless a thousand marks be levied,
To quit the penalty and to ransom him.
Thy substance, valued at the highest rate, 25
Cannot amount unto a hundred marks.
Therefore by law thou art condemned to die.
- EGEON Yet this my comfort, when your words are done,
My woes end likewise with the evening sun.
- DUKE Well, Syracusian, say, in brief, the cause 30
Why thou departedst from thy native home,
And for what cause thou cam'st to Ephesus.

JEDNÁNÍ I.

SCÉNA 1.

NA TRŽIŠTI V EFEZU.

Vystoupí Vévoda efezský, Egeon, kupec ze Syrakus, Žalármík a další doprovod.

- EGEON Tak už mě popravte a dovolte mi,
abych své strasti pohřbil v chladné zemi.
- VÉVODA Marně bys, kupče, prosil o milost.
Nemíním nedbat našich zákonů. 5
Mého slitování se nedočkáš.
Zvlášť poté, co váš krutý vévoda
mé krajany, poctivé kupce, nechal
zaplatit krví to, že porušili
jakési jeho přísné nařízení
a neměli dost peněz na výkupné. 10
Smrtelné nepřátelství mezi námi
a vaším zpupným lidem vedlo k tomu,
že bylo rozhodnuto zákonem,
jak v Syrakusách, tak i v Efezu,
zpřetrhat mezi městy všechny svazky. 15
Ba co víc!
Bude-li jakýkoli Efezan
přistižen na území Syrakus
či jakýkoli Syrakusan vstoupí
do města Efezu, tak zemře 20
a jeho zboží bude zabaveno.
Leda by složil jako výkupné
pokutu čítající tisíc zlatých.
Tvůj majetek v nejlepším případě
ocenit nelze na víc než sto zlatých. 25
Proto dle zákona tě čeká smrt.
- EGEON Útěchou je mi, že než skončí den,
můj žalný život zajde se sluncem.
- VÉVODA Řekni nám stručně, Syrakusane, 30
jakýs měl důvod opustit svůj domov
a co tě přivedlo do Efezu?

EGEON	A heavier task could not have been imposed Than I to speak my griefs unspeakable! Yet, that the world may witness that my end Was wrought by nature, not by vile offence,	35
	I'll utter what my sorrow gives me leave. In Syracuse was I born; and wed Unto a woman, happy but for me, And by me too, had not our hap been bad. With her I lived in joy; our wealth increased	40
	By prosperous voyages I often made To Epidamnum, till my factor's death, And the great care of goods at random left Drew me from kind embracements of my spouse, From whom my absence was not six months old,	45
	Before herself – almost at fainting under The pleasing punishment that women bear – Had made provision for her following me, And soon and safe arrived where I was. There had she not been long but she became	50
	A joyful mother of two goodly sons; And, which was strange, the one so like the other As could not be distinguished but by names. That very hour, and in the self-same inn, A mean woman was delivered	55
	Of such a burden, male twins, both alike. Those – for their parents were exceeding poor – I bought, and brought up to attend my sons. My wife, not meanly proud of two such boys, Made daily motions for our home return.	60
	Unwilling I agreed. Alas! Too soon We came aboard. A league from Epidamnum had we sailed Before the always-wind-obeying deep Gave any tragic instance of our harm;	65
	But longer did we not retain much hope. For what obscured light the heavens did grant Did but convey unto our fearful minds A doubtful warrant of immediate death; Which though myself would gladly have embraced,	70
	Yet the incessant weepings of my wife, Weeping before for what she saw must come, And piteous plainings of the pretty babes, That mourned for fashion, ignorant what to fear, Forced me to seek delays for them and me.	75

EGEON	Dal jste mi těžký úkol. Není možné vyslovit slovy nevýslovný žal! Jen abych světu předal svědectví, že byl můj záměr dobrý, a ne zlý,	35
	z posledních sil vám přesto odpovím. Jsem ze Syrakus. Oženil jsem se tam se ženou, která byla šťastná se mnou, jak já byl s ní, než se nám osud zvrtnul. Žili jsme spokojeně, majetek	40
	nám rostl díky mým cestám za obchodem do Epidamna. Pak můj správce zemřel, zboží zůstalo nehlídané, což mě vytrhlo z její vlídné náruče. Po šesti měsících, co jsem byl pryč,	45
	se moje žena – takřka klesající pod břemenem, co ženy rády nosí – vydala za mnou. Netrvalo dlouho a šťastně dorazila. Krátce nato se stala spokojenou maminkou	50
	dvou kluků jako buků, kteří si byli tak podobní, že jedině, čím lišili se, byla jejich jména. V tutéž hodinu v témže hostinci se narodila jedné chudé ženě	55
	také dvojčata, kluci, oba stejní. Rodiče žili v bídě, takže jsem od nich ty chlapce koupil jako příští sluhy svých synů. Žena, pyšná matka, mě denně přemlouvala k návratu.	60
	Nerad jsem svolil. Běda! Příliš brzy jsme vypluli. Asi tak míli od Epidamna nám prvně větru dbalý oceán naznačil, že se blíží pohroma.	65
	Nezbývalo nám mnoho naděje. Pod potměným nebem naskytl se pohled, jenž vyvolával v mysli děs, že zanedlouho dostihne nás smrt. Já bych ji přijal bez reptání, ale	70
	ten neustálý nářek manželky, žalující na to, co musí přijít, i miminek, neznalých, co je strach, a sborem plačících pro nic a za nic, mě nutil hledat, jak smrt oddálit.	75

And this it was – for other means was none.
 The sailors sought for safety by our boat,
 And left the ship, then sinking-ripe, to us.
 My wife, more careful for the latter-born,
 Had fast'ned him unto a small spare mast, 80
 Such as sea-faring men provide for storms.
 To him one of the other twins was bound,
 Whilst I had been like heedful of the other.
 The children thus disposed, my wife and I,
 Fixing our eyes on whom our care was fixed, 85
 Fast'ned ourselves at either end the mast,
 And, floating straight, obedient to the stream,
 Were carried towards Corinth, as we thought.
 At length the sun, gazing upon the earth,
 Dispersed those vapours that offended us; 90
 And, by the benefit of his wished light,
 The seas waxed calm, and we discovered
 Two ships from far making amain to us –
 Of Corinth that, of Epidaurus this.
 But ere they came – O, let me say no more! – 95
 Gather the sequel by that went before.

DUKE Nay, forward, old man, do not break off so;
 For we may pity, though not pardon thee.

EGEON O, had the gods done so, I had not now
 Worthily termed them merciless to us! 100
 For, ere the ships could meet by twice five leagues,
 We were encount'ed by a mighty rock,
 Which being violently borne upon,
 Our helpful ship was splitted in the midst;
 So that, in this unjust divorce of us, 105
 Fortune had left to both of us alike
 What to delight in, what to sorrow for.
 Her part, poor soul, seeming as burdened
 With lesser weight, but not with lesser woe,
 Was carried with more speed before the wind; 110
 And in our sight they three were taken up
 By fishermen of Corinth, as we thought.
 At length another ship had seized on us;
 And knowing whom it was their hap to save,
 Gave healthful welcome to their ship-wrecked guests; 115
 And would have reft the fishers of their prey,
 Had not their bark been very slow of sail,
 And therefore homeward did they bend their course.

Moc možností mi věru nezbylo,
 když námořníci zabrali si člun
 a nás nechali v lodi, co šla ke dnu.
 Žena, víc dbalá druhorozeného, 80
 ho přivázala k náhradnímu stěžni,
 jenž bývá na lodích pro případ bouřky,
 a k němu jedno z páru druhých dvojčat.
 Já postaral se stejně o ty zbylé.
 Když byly děti takto opatřeny, 85
 já s chotí jsme se připoutali k nim,
 každý k jednomu konci téhož stěžně.
 A tak jsme pluli, jak nás nesl proud,
 ke Korintu, jak jsme si mysleli.
 Nakonec slunce prorazilo mraky
 a rozehnalo nebezpečnou mlhu. 90
 Pod jeho vlídným svitem oceán
 se zklidnil a my v dálce zahlédli
 dvě lodi, které pluly přímo k nám,
 jedna z Korintu, druhá z Epidauru.
 Ale než připluly – Ne, dost už o tom! – 95
 Domyslete si, co se stalo potom.

VÉVODA Mluv, starče. Litovat tě musím, i když
 slitovat nad tebou se nemohu.

EGEON Boží se tehdy slitovali, za což
 je nyní viním z nemilosrdnosti! 100
 Než byly lodě od nás na pět mil,
 proud narazil náš stěžň na útes
 tak prudce, že to dobré plavidlo
 se vpůli přelomilo. Nepřející 105
 osud nás takto krutě rozvedl
 a ponechal nám svorně oběma,
 o co se strachovat i čím se těšit.
 Chudinku ženu, jejíž půlka stěžně
 měla snad menší zátěž, i když nesla 110
 žal stejně těžký, vítr zahnal vpřed,
 až zahlédli jsme, jak je na svou bárku
 vyzvedli rybáři, snad z Korintu.
 Nás potom zachránila jiná loď.
 Když slyšeli, co za trosečníky
 přijali na palubu, vítali nás, 115
 a kdyby nebyli tak pomalí,
 těm rybářům by vzali jejich kořist.
 Však nezbylo jim než se vrátit domů.

	Thus have you heard me severed from my bliss; That by misfortunes was my life prolonged, To tell sad stories of my own mishaps.	120
DUKE	And for the sake of them thou sorrowest for, Do me the favour to dilate at full What have befallen of them and thee till now.	
EGEON	My youngest boy, and yet my eldest care, At eighteen years became inquisitive After his brother, and importuned me That his attendant – so his case was like, Reft of his brother, but retained his name – Might bear him company in the quest of him, Whom whilst I laboured of a love to see, I hazarded the loss of whom I loved. Five summers have I spent in furthest Greece, Roaming clean through the bounds of Asia, And, coasting homeward, came to Ephesus; Hopeless to find, yet loath to leave unsought Or that or any place that harbours men. But here must end the story of my life; And happy were I in my timely death, Could all my travels warrant me they live.	125 130 135 140
DUKE	Hapless Egeon, whom the fates have marked To bear the extremity of dire mishap! Now, trust me, were it not against our laws, Against my crown, my oath, my dignity, Which princes, would they, may not disannul, My soul should sue as advocate for thee. But though thou art adjudged to the death, And passed sentence may not be recalled But to our honour's great disparagement, Yet will I favour thee in what I can. Therefore, merchant, I'll limit thee this day To seek thy help by beneficial help. Try all the friends thou hast in Ephesus. Beg thou, or borrow, to make up the sum, And live; if not, then thou art doomed to die. Jailer, take him to thy custody.	145 150 155
JAILER	I will, my lord.	
EGEON	Hopeless and helpless doth Egeon wend, But to procrastinate his lifeless end. <i>Exeunt.</i>	

	Tak byl jsem odtržen od svého štěstí, a jen proto jsem zůstal na světě, abych moh o svých strastech vyprávět.	120
VÉVODA	Ve jménu těch, pro které naříkáš, dopověz laskavě svůj příběh, abych věděl, jak s vámi osud naložil.	
EGEON	Můj nejmladší a má největší starost se začal ve svých osmnácti letech ptát po svém bratru a mě prosil, ať mu dovolím jít ho hledat – společně se sluhou, který též o bratra přišel a zůstalo mu po něm pouze jméno. Stesk po synovi přinutil mě dát z lásky k jednomu v sázku druhého. Pět let jsem bloudil po všech koutech Řecka a křížem krážem celou Asií, až cestou zpět jsem skončil v Efezu. Všude jsem hledal bez naděje najít a nechtěl žádné místo pominout. Zde ale se můj příběh završil. Jak pokojně šel bych teď smrti vstříc, kdybych si mohl být jist tím, že žijí.	125 130 135 140
VÉVODA	Nešťastný Egeone, osud si opravdu s tebou zahrál velmi krutě. Věř mi, že nebýt vázán zákonem, svou korunou, přísahou, pověstí, jichž vládcové chtě nechtě musí dbát, z duše rád stal bych se tvým obhájcem. Přestože ale odsouzen jsi k smrti, a tento verdikt nemohu vzít zpět, nechci-li zpronevěřit se své cti, přece jen učiním ti ústupek. Dávám ti, kupče, možnost do noci vyhledat pomoc a tak smrti ujít. Od přátel v Efezu si vyžebrej či vypůjč dlužnou částku. A pak žij. Když nezískáš ji, přijdeš o život. Žalářníku, dělej mu doprovod.	145 150 155
ŽALÁŘNÍK	Ano, pane.	
EGEON	Jsem bez naděje a jsem bez pomoci. K smrti doživořím do dnešní noci. <i>Odejdou.</i>	

SCENE 2.

THE SAME.

Enter Antipholus and Dromio of Syracuse, and 1. Merchant.

1. MERCHANT Therefore give out you are of Epidamnum,
Lest that your goods too soon be confiscate.
This very day a Syracusian merchant
Is apprehended for arrival here;
And not being able to buy out his life, 5
According to the statute of the town
Dies ere the weary sun set in the west.
There is your money that I had to keep.
- A. SYRACUSE Go, bear it to the Centaur, where we host,
And stay there, Dromio, till I come to thee. 10
Within this hour it will be dinner-time;
Till that I'll view the manners of the town,
Peruse the traders, gaze upon the buildings,
And then return and sleep within mine inn;
For with long travel I am stiff and weary. 15
Get thee away.
- D. SYRACUSE Many a man would take you at your word,
And go indeed, having so good a mean.
Exit Dromio of Syracuse.
- A. SYRACUSE A trusty villain, sir, that very oft,
When I am dull with care and melancholy, 20
Lightens my humour with his merry jests.
What, will you walk with me about the town,
And then go to my inn and dine with me?
1. MERCHANT I am invited, sir, to certain merchants,
Of whom I hope to make much benefit. 25
I crave your pardon. Soon, at five o'clock,
Please you, I'll meet with you upon the mart,
And afterward consort you till bed-time.
My present business calls me from you now.
- A. SYRACUSE Farewell till then. I will go lose myself, 30
And wander up and down to view the city.
1. MERCHANT Sir, I commend you to your own content.
Exit 1. Merchant.
- A. SYRACUSE He that commends me to mine own content
Commends me to the thing I cannot get.
I to the world am like a drop of water 35

SCÉNA 2.

TAMTÉŽ.

Vystoupí Antifolus Syrakuský, Dromio Syrakuský a 1. kupec.

1. KUPEC Říkejte radši, že jste z Epidamna,
ať nepřijdete o všechno, co máte.
Jednoho kupce ze Syrakus tu
dnes zadrželi, a že neměl na to
si za peníze život vykoupit, 5
bude dle efezského zákona
hned po západu slunce popravený.
Tady jsou peníze, co jste mi svěřil.
- A. SYRAKUSKÝ Odnese je ke Kentaurovi, kde bydlíme,
a zůstaň tam, Dromio, než se vrátím. 10
Tu chvilku, která zbývá do oběda,
se tady porozhlédnu po městě.
Obejdu tržiště, prohlédnu domy
a pak se vrátím zpátky do hostince.
To dlouhé cestování už mě zmáhá. 15
Tak už se ztrať!
- D. SYRAKUSKÝ Nejedem by vás chytil za slovo
a ztratil se s tak pěknou sumičkou.
Odejde Dromio Syrakuský.
- A. SYRAKUSKÝ Dá se mu věřit, darebákovi.
Vždycky když na mě sedne světobol, 20
mi svými vtípkami spraví náladu.
Pojďte se projít se mnou po městě
a pak můžeme spolu poobědvat.
1. KUPEC Omlouvám se, ale mám jednání
s jistými obchodníky. Vypadá to 25
na slušný kšeft. Hned po schůzce, tak v pět,
se ale můžu sejít na tržišti
a potom celý večer klábosit.
Teď už mě obchod volá. Musím jít.
- A. SYRAKUSKÝ Tak zatím na shledanou. Jdu se toulat
sem a tam po městě a poznávat ho. 30
1. KUPEC Přeji vám, abyste byl spokojený.
Odejde 1. kupec.
- A. SYRAKUSKÝ Přát mi, abych byl spokojený, je
nesplnitelné přání. Bohužel.
Já na světě jsem jako kapka v moři, 35

	That in the ocean seeks another drop; Who, falling there to find his fellow forth, Unseen, inquisitive, confounds himself. So I, to find a mother and a brother, In quest of them, unhappy, lose myself.	40
	<i>Enter Dromio of Ephesus.</i> Here comes the almanac of my true date. What now? How chance thou art returned so soon?	
D. EPHEBUS	Returned so soon! Rather approached too late. The capon burns, the pig falls from the spit; The clock hath stricken twelve upon the bell – My mistress made it one upon my cheek. She is so hot because the meat is cold; The meat is cold because you come not home; You come not home because you have no stomach; You have no stomach, having broke your fast; But we that know what 'tis to fast and pray, Are penitent for your default today.	45 50
A. SYRACUSE	Stop in your wind, sir; tell me this, I pray. Where have you left the money that I gave you?	
D. EPHEBUS	O, sixpence that I had o' Wednesday last To pay the saddler for my mistress' crupper; The saddler had it, sir, I kept it not.	55
A. SYRACUSE	I am not in a sportive humour now; Tell me, and dally not, where is the money? We being strangers here, how dar'st thou trust So great a charge from thine own custody?	60
D. EPHEBUS	I pray you jest, sir, as you sit at dinner. I from my mistress come to you in post. If I return, I shall be post indeed; For she will score your fault upon my pate. Methinks your maw, like mine, should be your clock, And strike you home without a messenger.	65
A. SYRACUSE	Come, Dromio, come, these jests are out of season; Reserve them till a merrier hour than this. Where is the gold I gave in charge to thee?	70
D. EPHEBUS	To me, sir? Why, you gave no gold to me!	
A. SYRACUSE	Come on, sir knave, have done your foolishness, And tell me how thou hast disposed thy charge.	
D. EPHEBUS	My charge was but to fetch you from the mart Home to your house, the Phoenix, sir, to dinner.	75

	v němž kapka hledá jinou kapičku. A když se za ní do vod ponoří, s vodami splyne, až se rozplyne. A tak i já, když hledám ztracenou matku a bratra, ztrácím sebe sám.	40
	<i>Vystoupí Dromio Efezský.</i> Vrací se živý kalendář mých dní. Co je? Proč vrátil ses tak brzy? Mluv!	
D. EFEZSKÝ	Že jsem se brzo vrátil? Spíš jdu pozdě. Kuře je na troud, sele padá z rožně. Když odbíjela dvanáctá, mně paní odbila jednu přímo do nosu. Dohřála se, páč jídlo vystydlo. Jídlo vystydlo, páč nejdete domů. Nejdete domů, páč nemáte hlad. Nemáte hlad, páč nedržel jste půst. Mně, který jsem půst držel, kvůli vám jde pusa šejdrem, páč v ní pusto mám.	45 50
A. SYRACUSKÝ	Zadrž a nemel, spíš mi řekni, kde jsou ty peníze, co jsem tě nechal odnést?	
D. EFEZSKÝ	Ten šesták odnesl jsem ve středu sedláři za to sedlo vaší paní. Sedlár ho má, já vám ho neukrad.	55
A. SYRACUSKÝ	Na tvoje vtipy teď tu není čas. Pověz mi, vážně, kde jsou peníze? Jsme tady cizí. Jak to, že jsi nechal tak velkou sumu zcela bez dozoru?	60
D. EFEZSKÝ	Vtipkujte si, ale až u jídla. Vaše žena mě žene za váma, a já už teď mám nahnáno, že si za vaše hříchy zchladí žáhu na mně. Mít, jako já, hodinky v žaludku, pádíte domů bez pobízení.	65
A. SYRACUSKÝ	Dromio, teď mi není do smíchu a na tvé žerty nemám náladu. Kde jsou ty prachy, které jsem ti dal?	70
D. EFEZSKÝ	Mně jste dal prachy? Žádný jste mi nedal!	
A. SYRACUSKÝ	Ty darebáku, přestaň šaškovat a řekni, jak jsi vyplnil můj úkol.	
D. EFEZSKÝ	Můj úkol byl vás přivést k obědu. K vám domů, do domu U Fénixe,	75

	My mistress and her sister stay for you.	
A. SYRACUSE	Now, as I am a Christian, answer me, In what safe place you have bestowed my money, Or I shall break that merry sponce of yours, That stands on tricks when I am undisposed; Where is the thousand marks thou hadst of me?	80
D. EPHEBUS	I have some marks of yours upon my pate, Some of my mistress' marks upon my shoulders, But not a thousand marks between you both. If I should pay your worship those again, Perchance you will not bear them patiently.	85
A. SYRACUSE	Thy mistress' marks! What mistress, slave, hast thou?	
D. EPHEBUS	Your worship's wife, my mistress at the Phoenix; She that doth fast till you come home to dinner, And prays that you will hie you home to dinner.	90
A. SYRACUSE	What, wilt thou flout me thus unto my face, Being forbid? There, take you that, sir knave. (<i>Beating him</i>)	
D. EPHEBUS	What mean you, sir? For God's sake hold your hands! Nay, an you will not, sir, I'll take my heels. <i>Exit Dromio of Ephesus.</i>	
A. SYRACUSE	Upon my life, by some device or other, The villain is o'er-raught of all my money. They say this town is full of cozenage; As nimble jugglers that deceive the eye, Dark-working sorcerers that change the mind, Soul-killing witches that deform the body, Disguised cheaters, prating mountebanks, And many such-like liberties of sin. If it prove so, I will be gone the sooner. I'll to the Centaur to go seek this slave. I greatly fear my money is not safe.	95 100 105
	<i>Exit.</i>	

	kde na vás čeká paní se svou sestrou.	
A. SYRAKUSKÝ	Tak jako že jsem křesťan, buď mi povíš, kam ukryls, bezpečně, mé peníze, nebo ti rovnou z hlavy vymlátím ty pitominy. Pověz, kam jsi dal těch tisíc zlatých, cos ode mne dostal?	80
D. EFEZSKÝ	Od vás jsem dostal hodně pohlavků a paní přidala mi i pár facek, tisíc zlatých jsem ale nedostal. Kdybych vám vrátil, co jsem od vás dostal, měl byste dost, a neměl z toho radost.	85
A. SYRAKUSKÝ	O jaké paní mluvíš, nekňubo?	
D. EFEZSKÝ	O vaší paní, co je mojí paní a co teď, hladová, vás čeká k jídlu a co vás prosí, abyste šel jíst.	90
A. SYRAKUSKÝ	Vysmíváš se mi přímo do očí? Ty darebáku! Tumaš! Tumaš za to. (<i>Bije ho</i>)	
D. EFEZSKÝ	Proboha, pane! Co je? Nebijte mě! Ne! Pane! Dost už! Radši uteču. <i>Odejde Dromio Efezský.</i>	
A. SYRAKUSKÝ	Krk na to dám, že toho mizeru záłudně někdo o peníze obral. Prý je tu v městě spousta podvodníků, kejklířů, kteří oči obloudí, šejdírů, kteří mysl promění, ježibab, které tělo znetvoří, lotrů v převleku, užvaněných šíbrů a spousta dalších prostopášníků. Je-li to tak, dlouho tu nepobudu. Jdu do hostince za sluhou. Mám strach, že s mými penězi mi někdo plách. <i>Odejde.</i>	95 100 105

ACT II.

SCENE 1.

BEFORE THE HOUSE OF ANTIPHOLUS OF EPHESUS.

Enter Adriana, wife to Antipholus of Ephesus, and Luciana, her sister.

- ADRIANA Neither my husband nor the slave returned,
That in such haste I sent to seek his master!
Sure, Luciana, it is two o'clock.
- LUCIANA Perhaps some merchant hath invited him,
And from the mart he's somewhere gone to dinner. 5
Good sister, let us dine, and never fret.
A man is master of his liberty;
Time is their master; and when they see time,
They'll go or come. If so, be patient, sister.
- ADRIANA Why should their liberty than ours be more? 10
- LUCIANA Because their business still lies out o' door.
- ADRIANA Look, when I serve him so, he takes it ill.
- LUCIANA O, know he is the bridle of your will.
- ADRIANA There's none but asses will be bridled so.
- LUCIANA Why, headstrong liberty is lashed with woe. 15
There's nothing situate under heaven's eye
But hath his bound in earth, in sea, in sky;
The beasts, the fishes, and the winged fowls,
Are their males' subjects, and at their controls.
Man, more divine, the masters of all these, 20
Lord of the wide world and wild wat'ry seas,
Indued with intellectual sense and souls
Of more pre-eminence than fish and fowls,
Are masters to their females, and their lords.
Then let your will attend on their accords. 25
- ADRIANA This servitude makes you to keep unwed.
- LUCIANA Not this, but troubles of the marriage-bed.
- ADRIANA But were you wedded, you would bear some sway.
- LUCIANA Ere I learn love, I'll practise to obey.

JEDNÁNÍ II.

SCÉNA 1.

PŘED DOMEM ANTIFOLA EFEZSKÉHO.

Vystoupí Adriana, žena Antifola Efezského, a její sestra Luciana.

- ADRIANA Manžel je pryč a sluha, kterého
jsem za ním poslala, je taky v trapu!
Už jsou, Luciano, dvě hodiny.
- LUCIANA Možná že potkal nějakého kupce,
a ten ho pozval k sobě na oběd. 5
Sestřičko, neměj strach a pojď se najíst.
Muž je svým pánem, ale přitom je
otrokem času. Odejde či přijde,
jak čas mu zavelí. Zachovej klid.
- ADRIANA Proč muži svobodnější jsou než my? 10
- LUCIANA Protože jejich svět je za dveřmi.
- ADRIANA Já dělat si, co chci, tak bude mela.
- LUCIANA Dělat to, co chce muž, by žena měla.
- ADRIANA Být takhle svázaná se mi dost přičí.
- LUCIANA Být volná, smutná jsi, že nejsi ničí. 15
Kamkoli podíváš se kolem sebe,
ať je to země, moře nebo nebe,
ať jsou to šelmy, ryby, plazi, ptáci,
všude tam vládnou mužové či samci.
Muž je pán tvorstva, bouřných oceánů 20
i širé země. Tento dar Bůh dal mu.
Má důvtip a ducha jistě víc,
než dá se čekat od ryb, od slepic.
Pro ženu muž je její král a vládce,
musí ho poslouchat, ať chce či nechce. 25
- ADRIANA Ty nechceš, což ti ve vdávání brání.
- LUCIANA Chci poslouchat, jen mám strach z milování.
- ADRIANA Manželství krušné je, však uvidíš.
- LUCIANA Až lásku poznám, ponesu ten kříž.

ADRIANA	How if your husband start some other where?	30
LUCIANA	Till he come home again, I would forbear.	
ADRIANA	Patience unmoved, no marvel though she pause. They can be meek that have no other cause. A wretched soul, bruised with adversity, We bid be quiet when we hear it cry;	35
	But were we burd'ned with like weight of pain, As much, or more, we should ourselves complain. So thou, that hast no unkind mate to grieve thee, With urging helpless patience would relieve me.	40
	But if thou live to see like right bereft, This fool-begged patience in thee will be left.	
LUCIANA	Well, I will marry one day, but to try. Here comes your man, now is your husband nigh. <i>Enter Dromio of Ephesus.</i>	
ADRIANA	Say, is your tardy master now at hand?	
D. EPHEBUS	Nay, he's at two hands with me, and that my two ears can witness.	45
ADRIANA	Say, didst thou speak with him? Know'st thou his mind?	
D. EPHEBUS	Ay, ay, he told his mind upon mine ear. Beshrew his hand, I scarce could understand it.	
LUCIANA	Spake he so doubtfully thou could'st not feel his meaning?	50
D. EPHEBUS	Nay, he struck so plainly I could too well feel his blows; and withal so doubtfully that I could scarce understand them.	
ADRIANA	But say, I prithee, is he coming home? It seems he hath great care to please his wife.	55
D. EPHEBUS	Why, mistress, sure my master is horn-mad.	
ADRIANA	Horn-mad, thou villain?	
D. EPHEBUS	I mean not cuckold-mad; but, sure, he's stark mad. When I desired him to come home to dinner, He asked me for a thousand marks in gold. 'Tis dinner time,' quoth I; 'My gold,' quoth he. 'Your meat doth burn,' quoth I; 'My gold,' quoth he. 'Will you come home?' quoth I; 'My gold,' quoth he. 'Where is the thousand marks I gave thee, villain?'	60
	'The pig,' quoth I 'is burned'; 'My gold,' quoth he. 'My mistress, sir,' quoth I; 'Hang up thy mistress; I know not thy mistress; out on thy mistress!'	65

ADRIANA	Co kdyby muž ti začal zahýbat?	30
LUCIANA	Snesla bych to, kdyby mě dál měl rád.	
ADRIANA	Jen ten, kdo nemá žádný důvod k zlosti, se může chlubit ohleduplností. Tu, která snáší strasti největší, káráme, když se, chudák, rozbřečí,	35
	ale když nás se něco dotkne, hned hudrujeme na celý boží svět. Ty, která nevíš, co je s mužem žít, mně radíš, abych zachovala klid?	40
	Ale až muž tě zbaví zbytků cti, tvá ohleduplnost tě opustí.	
LUCIANA	Dobře. Až se vdám, sama uvidím. Sluha už jde, tvůj muž jde jistě s ním. <i>Vystoupí Dromio Efezský.</i>	
ADRIANA	Kde je tvůj pán? Tak kde ho máš?	
D. EFEZSKÝ	Cejtím ho po celém těle, ale nejvíc na obou uších.	45
ADRIANA	Mluvil jsi s ním? Co mi máš vyřídít?	
D. EFEZSKÝ	On vyřídil mě. Stručně a ručně, až jsem z toho celej pryč.	
LUCIANA	Určitě jsi ten vzkaz neudržel v hlavě, ty hlavo dubová?	50
D. EFEZSKÝ	Vtloukal mi ho do ní zleva zprava, ale co to mělo znamenat, to teda vážně nevím. A jsem z toho celej pryč.	
ADRIANA	Ale, prosím tě, pověz: Už jde domů? Určitě mě chce něčím potěšit.	55
D. EFEZSKÝ	Nepotěší vás, že mu straší ve věži.	
ADRIANA	Co mu straší? O čem to mluvíš, lumpe?	
D. EFEZSKÝ	Prostě to nemá v hlavě v pořádku. Když jsem mu řek, že má jít k obědu, tak po mně chtěl, ať mu dám tisíc zlatých. „Oběd,“ říkám já. „Peníze,“ řek on. Já: „Maso na rožni!“ On: „Kde jsou prachy?“ „Půjdete domů?“ Já. On: „Moje zlatý! Kde je těch tisíc zlatých ode mě?“	60
	„Sele se pálí,“ pípnu. „Zlato!“ řve. „Paní vás čeká,“ říkám. „K čertu s ní! Já nemám žádnou paní! Kašlu na ni!“	65

LUCIANA	Quoth who?	
D. EPHESUS	Quoth my master. 'I know,' quoth he, 'no house, no wife, no mistress.'	70
	So that my errand, due unto my tongue, I thank him, I bare home upon my shoulders; For, in conclusion, he did beat me there.	
ADRIANA	Go back again, thou slave, and fetch him home.	
D. EPHESUS	Go back again! And be new beaten home? For God's sake, send some other messenger.	75
ADRIANA	Back, slave, or I will break thy pate across.	
D. EPHESUS	And he will bless that cross with other beating. Between you I shall have a holy head.	
ADRIANA	Hence, prating peasant. Fetch thy master home.	80
D. EPHESUS	Am I so round with you, as you with me, That like a football you do spurn me thus? You spurn me hence, and he will spurn me hither. If I last in this service, you must case me in leather.	
	<i>Exit.</i>	
LUCIANA	Fie, how impatience low'reth in your face!	85
ADRIANA	His company must do his minions grace, Whilst I at home starve for a merry look. Hath homely age the alluring beauty took From my poor cheek? Then he hath wasted it. Are my discourses dull? Barren my wit? If voluble and sharp discourse be marred, Unkindness blunts it more than marble hard. Do their gay vestments his affections bait? That's not my fault; he's master of my state. What ruins are in me that can be found By him not ruined? Then is he the ground Of my defeatures. My decayed fair A sunny look of his would soon repair; But, too unruly deer, he breaks the pale And feeds from home; poor I am but his stale.	90
		95
		100
LUCIANA	Self-harming jealousy! Fie, beat it hence.	
ADRIANA	Unfeeling fools can with such wrongs dispense. I know his eye doth homage otherwhere; Or else what lets it but he would be here? Sister, you know he promised me a chain; Would that alone, alone he would detain,	105

LUCIANA	To řekl kdo?	
D. EFEZSKÝ	To řekl pán. A pak: „Já nemám žádnou paní, žádný dům.“	70
	A místo vzkazu k vyřízení ústně mě ručně zřídil všude po těle. Zkrátka a dobře, zmlátil mě jak žito.	
ADRIANA	Jdi zpátky za ním a přiveď ho domů.	
D. EFEZSKÝ	Já mám jít za ním? Slíznout další rány? Já už svý dostal. Ať jde někdo jiný.	75
ADRIANA	Mazej, ty lumpe, než ti jednu stříhnu.	
D. EFEZSKÝ	On mi pak stříhne druhou, vy zas třetí, až budu vystříhaný dohola.	
ADRIANA	Nežvaň a běž! A přiveď pána domů!	80
D. EFEZSKÝ	Copak jsem balón, abyste vy do mě oba dva svorně takhle kopali? On vykopne mě k ženě, vy zas k muži. Váš služebník by měl mít hroší kůži.	
	<i>Odejde.</i>	
LUCIANA	Nesluší ti, když ve tváři máš vztek.	85
ADRIANA	Určitě je teď někde u holek. Neví, jak já bych ráda byla s ním. Zestárla jsem. Už se mu nelíbím. Jsem ošklivá? On mi mou krásu vzal. Moc hloupá na to, aby o mě stál? I kdyby má řeč měla vtíp a ducha, když nemiluje, tak mě neposlouchá. Zbožňuje jejich nafintěnou krásu? Co zmůžu já, když můj muž drží kasu? On může za všechno, co ve mně je rozbitého. A on je naděje, že může se to spravit. Stačí jen se hezky kouknout a hned hezčí jsem. Před počestností dává přednost hříchu, jí u jiných, a já jsem mu jen k smíchu.	90
		95
		100
LUCIANA	Nežárli! Tím si můžeš uškodit.	
ADRIANA	Kdybych to snášela, pak nemám cit. Vím, že teď jiná jeho zraky vábí, protože jinak byl by přece tady. Slíbil mi, jak víš, zlatý řetízek. Vzdala bych se ho, kdyby manžel řekl,	105

So he would keep fair quarter with his bed!
 I see the jewel best enamelled
 Will lose his beauty; yet the gold 'bides still
 That others touch, yet often touching will 110
 Wear gold; and no man that hath a name
 By falsehood and corruption doth it shame.
 Since that my beauty cannot please his eye,
 I'll weep what's left away, and weeping die.
 LUCIANA How many fond fools serve mad jealousy! 115
Exeunt.

SCENE 2.
THE MART.

Enter Antipholus of Syracuse.

A. SYRACUSE The gold I gave to Dromio is laid up
 Safe at the Centaur; and the heedful slave
 Is wandered forth in care to seek me out.
 By computation and mine host's report
 I could not speak with Dromio since at first 5
 I sent him from the mart. See, here he comes.

Enter Dromio of Syracuse.

How now, sir! Is your merry humour altered?
 As you love strokes, so jest with me again.
 You know no Centaur? You received no gold?
 Your mistress sent to have me home to dinner? 10
 My house was at the Phoenix? Wast thou mad,
 That thus so madly thou didst answer me?

D. SYRACUSE What answer, sir? When spake I such a word?

A. SYRACUSE Even now, even here, not half-an-hour since.

D. SYRACUSE I did not see you since you sent me hence, 15
 Home to the Centaur with the gold you gave me.

A. SYRACUSE Villain, thou didst deny the gold's receipt;
 And told'st me of a mistress and a dinner;
 For which, I hope, thou felt'st I was displeased.

D. SYRACUSE I am glad to see you in this merry vein. 20
 What means this jest? I pray you, master, tell me.

A. SYRACUSE Yea, dost thou jeer and flout me in the teeth?
 Think'st thou I jest? Hold, take thou that, and that.

že už jen s vlastní ženou bude spát!
 Nejhezčí šperk se může ohmatat,
 a ztratit krásu, i když zlatý je. 110
 Když z ruky do ruky si putuje,
 obnosí se. I muž sebevíc ryzí,
 lesk a čest ztrácí, když svou klame s cizí.
 Protože nelíbím se jeho očím,
 oči si vypláču a s žitím skončím.
 LUCIANA Kolik žen z žárlivosti takhle trojčí! 115
Odejdou.

SCÉNA 2.
NA TRŽIŠTI.

Vystoupí Antifolus Syrakuský.

A. SYRAKUSKÝ Ty peníze Dromio uložil
 bezpečně U Kentaura a pak mě
 šel hledat do města. Což podle času
 a hostinského slov vylučuje, 5
 že bych ho od našeho rozchodu
 moh někde potkat. Vida, tady je.

Vystoupí Dromio Syrakuský.

Co, kamaráde, už tě přešel humor?
 Zavtipkuj, jestli toužíš po výprasku.
 Kentaura neznáš? O penězích nevíš?
 Tvá paní mě má přivést k obědu 10
 do mého domu U Fénixe? Co?
 Přeskočilo ti, takhle se mnou mluvit?

Jak mluvit, pane? Já nic neříkal!

A. SYRAKUSKÝ A říkal. Tady. Před půlhodinou.

D. SYRAKUSKÝ Vidím vás prvně po tom, co jste mě 15
 poslal ke Kentourovi s penězi.

A. SYRAKUSKÝ Ty peníze jsi přece zapřel, lotře,
 a mluvils o paní a o obědě,
 za což jsem ti dal párkrát za ucho.

D. SYRAKUSKÝ Jsem rád, že máte dobrou náladu. 20
 Co je to za vtipy? Co vyvádíte?

A. SYRAKUSKÝ Co? Zase se mi směješ do očí?
 Já vyvádím? Tak dobře. Tady! Tumáš!